

Thorsdagen den 17 Februari 1870.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades tolf protokollsutdrag för den 16 dennes.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, huruvida Kammaren, i enlighet med hvad vid hållet talmanssammanträde öfverenskommits, behagade besluta att nästa Lördag den 19 dennes företaga val af tjugufyra valmän jemte suppleanter för utseende af Riksdagens Justitieombudsman och hans efterträdare.

Ropades ja.

Herr von Gegerfelt: Enligt uppdrag af Herr Faxe får jag anhålla, att ledighet från riksdagsgöromålen måtte honom beviljas under tre veckor, räknade från denna dag. Ett sjukdomsfall inom hans familj påkallar hans närvaro i hemmet.

Uppå härefter gjord proposition beviljade Kammaren Herr Faxe ledighet från riksdagsgöromålen under tre veckors tid från denna dag.

Friherre Beck-Friis väckte en motion, N:o 49, angående anbringande af en förbättrad uppvärmnings- och luftvexlingsapparat i Första Kammarens samlingsrum.

Friherre von Schwerin: Jag kan icke annat än understödja Friherre Beck-Friis' motion. Vid denna vägg, der jag sitter, går det hvirvelvindar ikring, så att det är kallt på högra sidan och varmt på den venstra och ibland tvärtom. Det säges, att här föregår ett nytt experiment i afseende på ventilationen, och det kan visserligen vara bra, men jag tycker det är illa af vederbörande att taga Första Kammarens ledamöter till experimentalfält.

Grefve Hamilton, Henning: Om Kammarens ledamöter ej äro nöjda med sin värmeapparat, så har jag ej något att säga derom, ty det har onekligen visat sig, att den är bristfällig. Men en annan fråga är, huruvida Fullmäktige i Riksgälds-kontoret äro i stånd att förbättra den, eller om det ens ligger inom möjlighetens område för Fullmäktige att göra det under denna riksdag. Klagomål öfver värmeapparatens hafva fortgått, så länge Kammaren begagnat sin nuvarande lokal. Vid förra riksdagen väcktes en motion af samma innehåll som den af Friherre Beck-Friis nu afgifna. Den blef, på Stats-Utskottets hemställan, af begge Kamrarna bifallen, och Fullmäktige fingo i uppdrag att försöka ordna värmeledningen på annat sätt. Det kan naturligtvis ej fordras, att Fullmäktige skola förstå, huru man på bästa sätt skall ordna en värme- och luftvexlingsapparat. Detta är nemligen en fråga, som varit föremål för pröfning af byggmästare och ingenjörer i alla länder, utan att denna ännu ledt till något fullständigt godt resultat. Fullmäktige hade således ej annat att göra än att vända sig till den enda person i Stockholm, som egnat sig åt konstruerandet af dylika apparater, nemligen Ingeniör Wiman, för att af honom infordra ett förslag. Man upplyste honom dervid om de olägenheter, hvarmed apparaten vore behäftad och anmodade honom att föreslå de nödiga förbättringarne.

Då Herr Wiman inlemnadt sitt förslag, remitterades detta af Fullmäktige till föreståndaren för Teknologiska Institutet, med anhållan att han måtte granska detsamma och deröfver afgifva sitt yttrande. Herr Styffe gick oss med mycken beredvillighet till mötes, gjorde en omsorgsfull granskning af förslaget och återlemnade detsamma jemte några anmärkningar.

Fullmäktige vågade likväl icke ens på grund af dessa auktoriteter låta verkställa arbetet, utan anhöllo hos Vetenskaps-akademiens fysiker Professor Edlund, att han ville granska båda förslagen och dervid göra de anmärkningar, hvartill omständigheterna kunde föranleda. Efter någon kort tid erhöles ett yttrande af Herr Edlund, hvars mening jemväl något skiljde sig från de föregående utlåtandena. Nu kunde Fullmäktige omöjligen sätta sig såsom domare emellan en person, som sysselsätter sig med tillverkande af dylika apparater, och de vetenskapliga auktoriteterna, ty derigenom skulle Fullmäktige hafva påtagit sig ett ansvar, som ej ålåg dem. Fullmäktige voro nemligen pligtige att utföra det bästa förslaget, men ej att förstå, huru det bästa förslaget skulle vara beskaffadt. Det fanns då ej annan utväg än att anmoda nämnde tre herrar att sammanträda för att med hvarandra öfverlägga och se till, om de ej möjligen kunde förena sig om ett förslag. Ett sådant sammanträde egde äfven rum, hvarvid de i det hela blefvo temligen enige, men skiljde sig i en punkt; dock icke värre än att man kunde på grund af vunnen erfarenhet mer eller mindre tillämpa den ena eller andra åsigten.

På detta sätt har värme- och luftvexlingsapparatens nu blifvit utförd; och jag vet verkligen ej, huru Fullmäktige skola bete sig för att deri åstadkomma någon förbättring — så vida ej Riksdagen beslutar att Fullmäktige utom riket skola söka erhålla en lämplig per-

son, som kan uppgifva ett förslag till de öfverklagade olägenheternas afhjelpande.

Beslutar Riksdagen att en förändring skall ske, så komma naturligtvis, så snart Riksdagen är förbi, nya försök att göras, men under riksdagen äro Fullmäktige alldeles urständsatte att vidtaga någon genomgripande åtgärd. Bäst vore, enligt mitt förmenande, att de missnöjde vände sig till den person, som sköter värmeapparaten, då det är möjligt, att han genom en eller annan åtgärd för tillfället kan åstadkomma en förbättring. Vända de sig till mig, skall jag med nöje söka gå deras önskningsar till mötes, men detta sker då ej i min egenskap af Fullmäktig i Riksgälds-kontoret. -- Jag har ansett mig skyldig upplysa, hvad Fullmäktige i denna sak åtgjort, och befarar, att man sväriligen torde kunna uppgifva något sätt att, utan apparatens fullständiga förändring, åstadkomma den önskade förbättringen.

Friherre Sprengtporten: Det öfverklagade draget i Kammaren förminskas, efter mitt förmenande, icke derigenom, att temperaturen tillåtes att stiga till en höjd, som gör det nära outhärdligt att vistas här.

Hvad som derföre synes mig vara att önska är: att luftvexlingsapparaten, så länge den bibehålles i sitt nuvarande skick, skötes på det sätt, att en någorlunda jemn temperatur underhålles i rummet, efter hvad thermometerståndet angifver. Det förefaller mig emellertid, som om tillsynen öfver apparaten icke, med denna föreskrift, vore öfverlemnad att skötas af någon maskinist, som vore hemmastadd med mekanismen, och det är häri, jag tror att en rättelse vore behöflig; ehuru väl det är mig obekant till hvem man bör vända sig för vinnande af en sådan.

Herr Caspersson: Vi hafva nu förgäfves vändt oss till vetenskapsmän och teknici, för att få en jemn värme här i vårt embetsrum; men det har tyvärr visat sig, att de anställda försöken icke ledt till ett nöjaktigt resultat, utan det har ofta varit outhärdligt varmt här i Kammaren. För min del tror jag, att det finnes ett helt enkelt sätt att moderera temperaturen här, och dertill fordras endast att låta göra de öfra fönsterna så, att de kunde öppnas. Jag tror icke, att derigenom skulle uppstå något drag i Kammaren; ty den deraf uppkomna luftström skulle gå så högt, att den på intet vis blefve besvärande, och man skulle lätt derigenom kunna nedtvinga temperaturen. Denna förändring är för öfrigt så obetydlig att, äfven om man skulle misslyckas, uppoffringen icke vore stor.

Friherre Beck-Friis: Då jag glömde anhålla, att min motion måtte blifva remitterad till Stats-Utskottet, så får jag härmed vördsamast göra en sådan anhållan.

Grefve Hamilton: Då Fullmäktige i Riksgälds-kontoret uppgjorde kontrakt om den nya värmeapparaten, var det ej utan farhåga, att oaktadt vidtagna försigtighetsmått under riksdagen möjligen skulle

visa sig, att äfven den nya apparaten lemnade något öfrigt att önska; i följd hvaraf Fullmäktige intogo i kontraktet med Ingeniör Wiman, att han visserligen skulle erhålla större delen af betalningen, så snart apparaten var färdig, men att man emellertid skulle innehålla ett mindre belopp till riksdagens slut; med åliggande för Wiman att öfvervaka apparatens verksamhet under riksdagen och att ombesörja de förändringar, som omständigheterna kunde påkalla. Det är således ännu, enligt kontraktet, Ingeniör Wimans skyldighet att tillse, huru apparaten verkar och att, så vidt på honom beror, vidtaga erforderliga förbättringar. Jag får derföre hemställa, att de ledamöter, som i ett eller annat hänseende hafva anmärkning att göra, derom underrätta Kammarens fiskal, som då kunde i samråd med Ingeniör Wiman, eller den han sänder i sitt ställe, söka vidtaga erforderliga förändringar.

En anledning till den ojemna temperaturen är, att en af de trummor, genom hvilka luften skall gå ut, i stället för att draga ut varm luft, släpper in kall. Olägenheten häraf erforo vi redan vid sista riksdagen, och, för att förekomma detta, äro ångrör inledda i samma trumma, så att den kalla luft, som på denna väg vill strömma in, uppvärms i sjelfva trumman. Det tyckes likväl, som skulle äfven denna åtgärd blifva otillräcklig, och att man måste — såsom jag vill erinra mig hafva varit Herr Styffes åsigt — alldeles stänga denna utväg för luften. Måhända är något att vinna genom sådana lätt vidtagna åtgärder.

Beträffande motionärens anhållan om remiss till Stats-Utskottet, har jag ej något att deremot anmärka; möjligen har Stats-Utskottet bland sina ledamöter några i ämnet sakkunniga personer.

Herr Brun: I händelse den af Friherre Beck-Friis väckta motion om åtgärders vidtagande för undanrödjande af de ojemnheter i temperaturen inom detta rum, som besvära ledamöterna på en del platser, skulle föranleda till beslut om ny undersökning å värmeapparaten och rummet, tager jag mig friheten i saken yttra mina tankar.

Vid blotta påseendet af detta rum, bestående på 3 sidor af ytterväggar och äfven ofvanföre taket utsatt för den yttre kylan, finner man lätt, att det måste möta svårigheter att inuti rummet upprätthålla temperaturen lika på alla punkter och framför allt förhindra uppkomsten af obehagligt verkande luftströmmar eller s. k. drag.

Före den under förliedet är vidtagna förändringen med rummets yttre väggar afkyldes nemligen dessa utifrån genom vinterkylan, och den varma luften i rummet, som kom i beröring med ytterväggarna, blef häraf i sin ordning afkyld, sammandragen och gjord tyngre, och sänkte sig till följd deraf efter ytterväggarna och disponerade luftmassan inuti rummet att röra sig i riktning från taket mot ytterväggarna och nedåt, och till följd häraf har man under föregående riksdagar erfarit på de flesta platser efter rummets långsidor en uppifrån kommande luftström eller drag, som naturligtvis kändes starkare och obehagligare ju lägre temperaturen var ute och ytterväggarna derigenom afkylda.

Detta förhållande lär hafva blifvit insedt, och en förändring är

nu vidtagen med rummets ytterväggar, i hvilka man anbragt luftrum, redan i och för sig sjelfva ganska oledande för värmets, men så mycket bättre uppfyllande det ändamål man sökt vinna, som dessa luftrum, enligt hvad mig är berättadt, tillika genomströmmas af uppvärmd luft. Till följd af den sålunda gjorda förändringen med rummets ytterväggar, hvarigenom dessa gjorts oledande eller kanske snarare uppvärmade än afkylande, har luftmassans rörelse i rummet tagit en annan riktning, och hvilket man erfar dels i upphört drag på platserna efter rummets långsidor, dels i öfver hufvud och axlar nedsjunkande sval luft på flera platser invid stora gången, men det måste för den förändrade luftström, som nu går ned i midten af rummet, finnas äfven någon särskildt verkande orsak. Denna orsak anser jag att man bör söka i taket. Sannolikt är dock det egentliga taket, ehuru uppifrån afkyldt af kall luft, dock tillräckligt tjockt och oledande, för att icke utgöra upphofvet till de stundom rätt intensiva och svala luftströmmar, som på vissa platser i midten af rummet kännas komma nästan lodrätt uppifrån, utan jag håller före — och detta på tydliga naturliga skäl — att ifrågavarande luftrörelse har sitt upphof af de båda i taket anbragta, nedåt vända kupoler eller lanterniner. Dessa, bestående af enkelt glas, afkylas nemligen under dagen, då gasen ej är tänd, oafslåtligen af den yttre kalla luften, ej blott från vinden utan ännu mer genom luften utom huset, som har öppet tillträde till dem genom de ofvanföre kupolerna anbragta s. k. kransskåpen, och i sin ordning afkyla sedan kupolernas yta den luft vid taket, som med dem kommer i beröring, denna luft sammandrager sig dervid, får en större specifik vikt och nedsjunger mot golfvet, och på sådant sätt uppkommer i rummet en rörelse hos luften i riktning från golfvet mot väggarne, från dessa mot centern af taket till de afkylande kupolerna, som, enligt hvad redan är sagdt, meddelar luften en större egentlig vikt och disponerar henne, dess mera ju starkare kupolerna äro afkylda, att sjunka ned mot golfvet. En bidragande orsak kan också vara, att glaset i kupolerna efter sidorna ej sluta fullkomligt tätt, hvarigenom kall luft utifrån får tillfälle nedsjunka i rummet, under det en motsvarande volum varm luft utströmmar.

En förändring häri anser jag kan vinnas genom att under dagarne, då gasen icke är tänd, tillsluta, medelst luckor, som för ändamålet inrättas, öppningarne i taket af kransskåpen, hvarigenom luften i dessa sednare och i kupolerna hindras att bli så starkt afkyld som nu är förhållandet.

Öfverläggningen förklarades slutad, och motionerna jemte yttrandena hänvisades till Stats-Utskottet.

Föredrogos men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets den 12 dennes bordlagda Utflåtanden:

N:o 7, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande stad-

ganden i fråga om skyldighet att bygga och underhålla vägar och broar samt färjor; och

N:o 8, i anledning af väckt förslag om ändring i 6 Kap. 3 § Byggnings-balken, rörande dikning grannar emellan.

Föredrogos, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 16 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 7, angående beräkningen af Statsverkets inkomster;

N:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående försäljning af Kronans egendom i Tanger;

N:o 9, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående disponerandet af de åt f. d. Bergsskolan i Falun upplåtna gårdar m. m.;

N:o 10, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående försäljning af indragna kronoinspektorsbostället i Avesta;

N:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, i fråga om upplåtelse till Göteborgs och Bohus läns landsting af en tomtplats å Bohus fästnings område för anläggning af ett sjukhus;

N:o 12, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, i fråga om bestämmande i penningar af arrendeafgifterna för Statens egendomar;

N:o 13, i anledning af väckt motion angående de uti löner ingående räntepersedlars förvandling i penningar efter samma grund som för ränta och tionde; samt

N:o 14, i anledning af väckt motion angående befrielse för s. k. hästhemman från utgörande af dagsverken till boställsinnehafvare vid Skånska dragonregementet.

Föredrogs Friherre Raabs, Adam, den 12 dennes väckta motion, N:o 48, angående ändring af 14 § i Kammarens Ordningsstadga.

Grefve Hamilton, Henning: Äfven om Kammaren till syftningen gillar Friherre Raabs motion, tror jag icke att beslut deröfver bör omedelbart fattas, då svårigheter vid den föreslagna förändringen möjligen kunna möta, och upplysningar i detta afseende böra inhemtas af Kammarens och möjligen äfven Riksdagens Kansli. Jag hemställer derföre, att motionen måtte remitteras till Kammarens tillfälliga Utskott N:o 2.

Öfverläggningen förklarades slutad och motionen jemte de i anledning deraf den 12 dennes afgifna yttranden hänvisades till Kammarens tillfälliga Utskott N:o 2.

Anmäldes och bordlades Lag-Utskottets Utlåtanden:

N:o 9, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelset;

N:o 10, i anledning af väckta motioner om ändring i lagens stadganden rörande skyldigheten att bygga kyrka, prestgård och tiondelada;

N:o 11, i anledning af väckt förslag rörande ändring i Kongl. Förordningen om egors fredande mot skada af annans hemdjur och om stängselskyldighet den 21 December 1857; samt

Första Kammarens Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 1, i anledning af en utaf Friherre von Essen väckt motion, N:o 21, angående delning af Stockholms län.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem

O. Brakel.

Lördagen den 19 Februari 1870.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades två protokollsutdrag för den 17 och protokollet för den 9 dennes.

Sedan Herr Grefven och Talmannen tillkännagifvit, att Herr Statsrådet Bredberg anmält sig nu skola på Kongl. Maj:ts nådiga befallning till Kammaren öfverlemnna åtskilliga Kongl. Propositioner, framträdde Herr Statsrådet och aflemnade till Herr Grefven och Talmannen nedannämnda Kongl. Propositioner:

i fråga om anläggning af en jernvägsstation vid Arlöf mellan Malmö och Åkarps stationer å södra stambanan;

i fråga